

পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাৰ কবিতা

ড° মহেশ্বৰ কলিতা

প্ৰাধ্যাপক, কটন বিশ্ববিদ্যালয়

(সংক্ষিপ্তসাৰঃ পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱা (১৮৭১-১৯৪৬) অসমীয়া ৰোমাণ্টিক কাব্য-আন্দোলনৰ এগৰাকী উল্লেখযোগ্য কবি। স্কুলীয়া কালতে জোনাকী পঢ়িবলৈ সুযোগ পোৱা গোহাঞিবৰুৱাই এই আলোচনীয়ে আৰম্ভ কৰা কাব্যধাৰাৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত হৈ কবিতা ৰচনাত মনোনিৱেশ কৰে। লীলাকাব্য, জুৰণি আৰু ফুলৰ চানেকি নামৰ সংকলনকেইখনত অন্তৰ্ভুক্ত কবিতাবোৰত ব্যক্তিগত শোক আৰু আশা-আকংক্ষা, প্ৰকৃতিৰ চিত্ৰ, গাঁৱলীয়া সাধাৰণ মানুহৰ জীৱন-সংগ্ৰাম আদি মনোৰম কাব্যিক ৰূপত প্ৰকাশ কৰি তেওঁ অসমীয়া পাঠকক আকৰ্ষণ কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছে। এই আলোচনাটিত কবিগৰাকীৰ কাব্য-প্ৰতিভাৰ বিচাৰ-বিশ্লেষণ কৰিব বিচৰা হৈছে।

বীজ শব্দৰাজি : ৰোমাণ্টিক, জোনাকী যুগ, পত্নীশোক, শোক কবিতা, নিৰাশাবাদ।)

(এক)

ৰোমাণ্টিক কবিতাৰ প্ৰথম সংকলন লিৰিকেল বেলাডচ (Lyrical Ballads, 1798)ৰ দ্বিতীয় সংস্কৰণৰ পাতনিত (Preface to Lyrical Ballads, 1802, William Wordsworth) কবি ৱিলিয়াম ওৱৰ্ডচৱৰ্থে কবিতা সম্পৰ্কে কৈছিল যে কবিতা হ’ল শক্তিশালী অনুভূতিৰ স্বতঃস্ফূৰ্ত প্ৰকাশ, সি তাৰ মূল নিৰলে সোঁৱৰণ কৰা আবেগৰ পৰা গ্ৰহণ কৰে।^১ কবিয়ে কবিতা কিয় ৰচনা কৰে আৰু কবিতাৰ বিষয় (Subject matter) সাধাৰণ মানুহৰ জীৱনৰ পৰা কিয় গ্ৰহণ কৰে, তাৰ ব্যাখ্যা আগবঢ়াই ওৱৰ্ডচৱৰ্থে লিখিছে—

“মই ব্যাখ্যা আগবঢ়াব বিচাৰোঁ— এনেদৰে মই পদ্যত কিয় লিখিছোঁ, আৰু কিয় মই সাধাৰণ জীৱনৰ পৰা বিষয়বোৰ বাছনি কৰিছোঁ, আৰু মোৰ ভাষাক মানুহৰ প্ৰকৃত ভাষাৰ ওচৰলৈ অনাৰ চেষ্টা কৰিছোঁ, যদি মই মোৰ নিজৰ কাৰণে বেছি সময় বৈছোঁ, মই একে সময়তে সাধাৰণ আগ্ৰহৰ বিষয় এটা ব্যৱহাৰ কৰি আহিছোঁ; আৰু এই কাৰণেই মই কেৱল এই নিৰ্দিষ্ট কবিতাবোৰত থাকিব পৰা কিছুমান ব্ৰুটিৰ বাবে কেইটামান শব্দ যোগ দিব বিচাৰি পাঠকৰ অনুমতি বিচাৰিছোঁ।”^২

পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱা (১৮৭১-১৯৪৬)ৰ কবিতা মনোযোগেৰে পঢ়িলে ওৱাৰ্ডচৱৰ্থে নিজৰ কবিতা সম্পৰ্কে আগবঢ়োৱা উক্ত ব্যাখ্যা মনলৈ আহে। ব্যক্তিগত জীৱনৰ সুখ-দুখৰ অভিজ্ঞতাক সমল হিচাপে লৈ কবিতা লিখিবলৈ লোৱা বুলি গোহাঞিবৰুৱাই আত্মজীৱনী মোৰ সোঁৱৰণীত উল্লেখ কৰিছে। ব্যক্তিগত দুখ-সুখৰ অনুভূতিয়ে কিদৰে তেওঁৰ কবিপ্ৰাণ জাগ্ৰত কৰি তোলে আত্মজীৱনীখন পঢ়িলে বুজা যায়। গোহাঞিবৰুৱাৰ প্ৰথম পত্নী লীলাৱতী দেৱীৰ মৃত্যু হয় ১৮২১ শকত (১৮৯৯ চনত)। পত্নীশোকত দগ্ধ হৃদয়ৰ অনুভূতি প্ৰকাশ কৰি তেওঁ লীলাকাব্য ৰচনা কৰে। সেই বছৰটোতে প্ৰকাশ পোৱা এই পুথি কবিৰ ব্যক্তিগত শোক-কাব্য পুথি (Personal Elegy) বুলি অভিহিত কৰিব পাৰি। লীলাকাব্য সৃষ্টিৰ পটভূমি সম্পৰ্কে তেওঁ লিখিছে :

“ভাৰ্যা বিয়োগ দুৰ্ঘটনাই মোৰ ক্ষুদ্ৰ জীৱনত এটা অপূৰ্ব চমক লগালে; মোৰ মন উদাস আৰু অন্তৰ গধূৰ হৈ পৰিল। মই আগৰ দৰে সততে ছাত্ৰবৰ্গৰ দ্বাৰাই পৰিৱেষ্টিত হৈ থাকিবলৈ মোৰ ভাল নলগা হ’ল। মই নিৰলে নিজনে

থাকি ভাল পাওঁ আৰু সেই অৱস্থাতে সংসাৰৰ লীলা-খেলাৰ কল্পনাৰ লগত ওমলি থাকোঁ। সেই ওমলনিৰ ফলেই মোৰ ক্ষুদ্ৰ কাব্য ‘লীলা’। ই মোৰ সেই ভাৱীয়া বিয়োগৰ পৰা ২১ একুৰি এদিনীয়া লীলা সুমৰণৰ বিকাশ। মোৰ সাংসাৰিক লীলাৰ লগত ভগৱানৰ সৃষ্টি-লীলাৰ সমাৱেশ ঘটাই এই লীলা ৰচনা কৰা হয়।”^৩

ব্যক্তিগত শোক-কবিতাত কবিৰ কোনো আত্মীয়-স্বজন, বন্ধু-বান্ধৱৰ মৃত্যুত উথলি উঠা শোক প্ৰকাশিত হয়। এই শোক তিনিটা স্তৰৰ মাজেৰে প্ৰকাশিত হয়ঃ দুখ প্ৰকাশ, মৃতকৰ কাৰ্য্যৱলীৰ প্ৰশংসা আৰু সান্ত্বনা লাভ। পত্নীৰ মৃত্যুৰ পাছত ৰচিত লীলা কবিতাপুথিতো কবিয়ে এইদৰেই শোক প্ৰকাশ কৰিছে। পত্নীৰ মৃত্যুত ব্যাথিত হৈ কবি পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱা মানসিকভাৱে ভাগি পৰে। সেই ভগ্ন হৃদয়েৰে তেওঁ লীলা কাব্য ৰচনা কৰে, যাক তেওঁ ‘সংসাৰ-চিত্ৰ-কাব্য’ বুলিও অভিহিত কৰে। পুথিখনত কবিৰ জীৱন-কথা বৰ্ণিত হৈছে।

এই কবিতা পুথিখন ২৫ টা চুটি চুটি অধ্যায়ত ৰচিত। কবিয়ে সিবোৰক ‘সৰ্গ’ বুলি অভিহিত কৰিছে। আধ্যাত্মিক ভাব সংপৃক্ত সেই সৰ্গবোৰৰ মাজেৰে কবিৰ জীৱন-গাঁথা বিবৃত হৈছে। প্ৰতিটো সৰ্গৰে একোটা শিৰোনাম দিয়া হৈছে। যেনে— বন্দনা, সংকল্প, সৃষ্টি-পাতনি, সংসাৰ-পাতনি, সাহিত্যসেৱা ব্ৰত, প্ৰকৃতি-বিভৱ, বৈৰাগ্য-আবেগ, সংসাৰ-পাতনি, বিবাহ-বান্ধোন, পূৰ্ণাঙ্গ গঠন, ওলটা যাত্ৰা, গৰমপানী, নামবৰ হাবি, পৰ্ব্বতপাদ, পৰ্বত-মঠ, সংসাৰ-দুৱাৰদলি, সাহিত্যিক সংসাৰ, গ্ৰন্থ-সন্তান, সামাজিক নীতি, বিবহ-সোৱাদ, প্ৰবাসী সংসাৰ, পূৰ্ণ সংসাৰ, আচানত, শাহু-সদনত আৰু লীলা-সামৰণ। পত্নীশোকত দগ্ধ কবিৰ দ্বাৰা ৰচিত এই পুথিৰ অন্তৰ্গত কবিতাবোৰত ইংৰাজী সাহিত্যৰ Personal Elegyৰ লগতে বৈষ্ণৱ কাব্যৰ প্ৰভাৱো স্পষ্ট।

গোহাঞিবৰুৱা উচ্চশিক্ষা লাভৰ উদ্দেশ্যে ১৮৯০ চনত কলিকতা লৈ যায়। সেই সময়ত, কলিকতাত অধ্যয়নৰত অসমীয়া ছাত্ৰ-সাহিত্যিকসকলে অসমীয়া ভাষা উন্নতি সাধিনী সভা গঠন আৰু জোনাকী আলোচনী প্ৰকাশৰ জৰিয়তে অসমীয়া ৰোমাণ্টিক কাব্যধাৰাৰ শুভাৰম্ভ কৰে। তেওঁলোকে ইংৰাজী ৰোমাণ্টিক কাব্য সাহিত্য সমৃদ্ধ কৰা ওৱাৰ্ডচৱৰ্থ, কলেৰিজ, শ্যেলী, কীট্‌চ, বাইৰন, টেনিনচন

আদিৰ কবিতাৰ আৰ্হিত অসমীয়া ভাষাত কবিতা লিখি অসমীয়া কাব্যক্ষেত্ৰলৈ পৰিৱৰ্তনৰ ঢল আনে। স্কুলীয়া কালতে জোনাকী পঢ়িবলৈ সুযোগ পোৱা গোহাঞিবৰুৱাই এই আলোচনীয়ে আৰম্ভ কৰা কাব্যধাৰাৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত হৈ কবিতা ৰচনাত মনোনিৱেশ কৰে। আত্মজীৱনীত তেওঁ লিখিছেঃ

“জোনাকীৰে সৈতে মই স্কুলীয়া কালৰে পৰা চিনাকি। শিৱসাগৰৰ হাইস্কুলত পঢ়োঁতে জোনাকী মই বৰ ৰাপ লগাই পঢ়িছিলোঁ।— কলিকতালৈ গৈ তাত সেই আলোচনীখন চলোৱাৰ ব্যৱস্থা দেখি, আৰু তাৰ উন্নতিকল্পে কলিকতা প্ৰবাসী অসমীয়া ছাত্ৰসমষ্টিসমূহৰ পুৰুষাৰ্থলৈ মন কৰি, মই বিমোহিত হ'লোঁ। ক্ষণেকমানো নিশ্চেষ্ট হৈ ৰ'ব নোৱাৰি মই অনতিপলমে মোৰ ক্ষুদ্ৰ আৰু অনাভুৱা চিন্তালোচনা তাৰ লগতে অযাচিত্তে যোগ দিলোঁ; অৱশ্যে আনে বৰকৈ গম নোপোৱাকৈ। স্বৰূপকৈ অসমীয়া সাহিত্য চৰ্চালৈ মোৰ মন টনাৰ আকৰ্ষণী শক্তি এই জোনাকীহে।”^৪

ইংৰাজী কাব্য-সাহিত্যত উৎকৃষ্ট ইলিজি অথবা শোক কবিতাৰ সংখ্যা সৰহ। ৰোমাণ্টিক কবি আলফ্ৰেড লৰ্ড টেনিনচনৰ (Alfred Lord Tennyson, 1809-1892) এগৰাকী বন্ধু আছিল আৰ্থাৰ হেনৰি হল্লাম (Arthur Henry Hallam) নামৰ এজন ইংৰাজ ডেকা। কবিৰ ভগ্নি এমিলিয়া টেনিনচনৰ (Emilia Tennyson) লগত তেওঁৰ বিয়া ঠিক হৈছিল। কিন্তু ১৮৩৩ চনত এই ২২ বছৰীয়া ডেকাজনৰ হঠাতে ষ্ট্ৰোক হৈ মৃত্যু হয়। অন্তৰংগ বন্ধুৰ মৃত্যুয়ে কবিক দীৰ্ঘকাল জুৰি এনেদৰে ব্যাথিত কৰি ৰাখিলে যে ১৭ বছৰ ধৰি তেওঁ হেনৰিৰ স্মৃতি ৰোমন্থন কৰি কেবাটাও ইলিজি ৰচনা কৰিলে। কাব্যিক সৌন্দৰ্যৰ বিচাৰত উৎকৃষ্ট সেই কবিতালানি In Memoriam A.H.H. শীৰোনামেৰে, ১৩১ টা স্তৱকযুক্ত এটি দীঘলীয়া কবিতা ৰূপত প্ৰকাশ পায় ১৮৫০ চনত। তলত উদ্ধৃত স্তৱকটি কেনে অন্তৰ স্পৰ্শী চাওকঃ

I hold it true, whate'er befall,
I feel it when I sorrow most,
'Tis better to have loved and lost
Than never to have loved at all.^৫

ইংৰাজী ৰোমাণ্টিক ইলিজিৰ আৰ্হিতে অসমীয়া কবিসকলেও শোক কবিতা ৰচনা কৰে। জোনাকী যুগৰ কবি হিতেশ্বৰ বৰবৰুৱা (১৮৭৬-১৯৩৯)ই ওৱাৰ্ডচৱৰ্থ, বাইৰণ, টেনিনচন আদিৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হৈ ব্যক্তিগত শোক কবিতা ৰচনা কৰি অসমীয়া ৰোমাণ্টিক কবিতাৰ ভঁৰাল চহকী কৰিছে। মালচ, চকুলো, কমতাপুৰ ধ্বংস আৰু বিৰহিণী বিলাপ— এই কাব্যগ্ৰন্থ কেইখনত তেওঁ প্ৰকৃতি আৰু দেশৰ অতীত ঐতিহ্যৰ লগতে ব্যক্তিগত দুখ-বেদনাৰ চিত্ৰ মনোৰম কাব্যশৈলীৰ সহায়ত প্ৰকাশ কৰিছে। প্ৰতিভাৱান কবিয়ে ব্যক্তিগত শোক কিদৰে ৰসোত্তীৰ্ণ ৰচনাত পৰিণত কৰিছে চাওক :

“—Yet is remembrance of those virtues dear
Yet fresh the memory of that beauteous face—
Still they call forth my warm affection's tear,
Still my heart retain there wanted place.”

—Lord Byron

“—True—has forced thee from my breast
Yet in my heart thou keepest thy seat
There, there thine image still must rest
Until the heart shall cease to beat.”

—Lord Byron

ফুলনিৰ মোৰ গোলাপ জুপিত
ধৰিলি চাৰিটি কলি!
চাৰিটিৰে এটি কিয়, ঐ জিতেন!
থিতাতে লেৰেলি গ'লি?
ফুলনী শুৱাই আছিলি সোনাই!
তোক কিহে নিলে হৰি?
চকু পচাৰতে হিয়া উদঙ্গাই
দিনতে আন্ধাৰ কৰি?*

পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাইও ব্যক্তিগত শোক মনোৰম কাব্যিক ৰূপত প্ৰকাশ কৰি অসমীয়া পাঠকক আকৰ্ষণ কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছে। কবিৰ পত্নী লীলাৱতী দেৱীৰ ১৮৯৯ চনত জহনী ৰোগত মৃত্যু হয়। ওঠৰ বছৰীয়া প্ৰিয়তমা পত্নীৰ বিয়োগে কবিক শোকাভুৰ কৰি তুলিলে। বন্ধু বিয়োগৰ স্মৃতি-ব্যাখ্যাই কবি টেনিনচনক কবিতা সৃষ্টিৰ

প্ৰেৰণা যোগোৱাৰ দৰে পত্নী-বিয়োগৰ স্মৃতিয়ে গোহাঞিবৰুৱাৰ কবি-প্ৰাণ ক্ৰমে জাগ্ৰত কৰে। মনোৰমা পত্নীৰ অবৰ্তমানে তেওঁক উদাস, অস্থিৰ কৰি পেলায়। তেওঁ মানুহৰ সংগ এৰি, অকলশৰে থাকি পত্নী স্মৃতি ৰোমণ্টন কৰি, কল্পনা জগতত বিচৰণ কৰি ফুৰে। এই বিচৰণৰ ফলত হ'ল লীলা কাব্য, যিখন পুথিক কবিয়ে ‘সংসাৰ-চিত্ৰ-কাব্য’ বুলিও উল্লেখ কৰিছে। এই কাব্যগ্ৰন্থ সৃষ্টিৰ পটভূমি সম্পৰ্কে কবিয়ে আত্মজীৱনীত লিখিছে :

“মোৰ সাংসাৰিক লীলাৰ লগত ভগৱানৰ সৃষ্টি-লীলাৰ সমাবেশ ঘটাই এই ‘লীলা’ ৰচনা কৰা হয়। ‘লীলা’ সামৰণৰ লগে লগে লীলাৱতীৰ বিয়োগ বেদনাই অলপ শাম কটা যেন অনুভৱ কৰিলোঁ।”^১

লীলা কাব্যত কবিয়ে নিজৰ আশা-নিৰাশাপূৰ্ণ জীৱন কাহিনী বৰ্ণনা কৰিছে। সেই বৰ্ণনাৰ কেন্দ্ৰবিন্দু হৈ পৰিছে কবিৰ পত্নী-শোক। তেওঁ পত্নী বিয়োগৰ শোক-ধাৰা মনোৰম শব্দ-সজ্জাৰ সহায়ত প্ৰকাশ কৰিছে। সাংসাৰিক সুখ-সম্পদ লাভ কৰিব বুলি আশাত বন্দী হৈ কবিয়ে লীলাৱতী দেৱীৰ লগত সংসাৰ-যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিছিল। কিন্তু পত্নীৰ অকাল বিয়োগৰ ফলত সেই আশা ফলৱতী নহ'ল। অৱশ্যে, ভাৰতীয় দৰ্শনৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত কবিয়ে সেয়া ভগৱানৰ লীলা বুলি মানি লৈছে আৰু ঈশ্বৰৰ ওচৰত আত্ম-সমৰ্পন কৰি সান্ত্বনা লাভিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। লীলা-কাব্যৰ সামৰণি হৈছে এইটো পংক্তিৰে :

সাত দিন সাত ৰাতি, সপ্ত শিষ্যে বেৰি,
ৰাখিলোঁ সাবটি। মানৱ বাহানি হাঁয়,
থাকিল বাহাতে-কৃষ্ণপক্ষ দ্বিতীয়াৰ
ভৰ-দুপৰত, সামৰি সংসাৰ-লীলা,
স্বৰ্গত জিলিকে গই পুণ্যা লীলাৱতী।

গোহাঞিবৰুৱা আশাবাদী লোক। সেইবাবে পত্নীশোকত দগ্ধ হ'লেও তেওঁ হতাশাত ভাগি পৰা নাই। আনহাতে, পত্নীৰ প্ৰতিও তেওঁ আছিল মৰমীয়াল, সহানুভূতিশীল আৰু সাংসাৰিক জীৱন সম্পৰ্কে তেওঁ আশাবাদী। কবিৰ সেই আশাবাদ প্ৰকাশ পাইছে এইদৰে—
যৌৱন জোৱাঁৰে ক্ৰমে দিলে দেখা আহি;
ব্ৰহ্মপুত্ৰ ওভতনি! হৃদয় নিজৰা
উপচি পৰিল কৰি হিয়াৰ ওপৰে

কত ভাব কত কথা, কত উচ্চ আশা।
পৰ্বতীয়া জুৰি প্ৰায় প্ৰেমৰ আবেগ,
বিৰিঙ্গি বিয়পি গল অৰ্দ্ধাঙ্গ বিয়াপি।
চৈধ্য বৰ্ষ পাচে মোৰ, লভিল জনম
সংসাৰ-বান্ধনী-লীলা, পুন্য লীলাৱতী।

জুৰণি কাব্য সংকলনৰ ওপৰঞ্চি শিতানত
কেবাটাও শোক কবিতা অন্তৰ্ভুক্ত হৈছে। এইবোৰ ৰচিত
হৈছে কেবা গৰাকী বিশিষ্ট ব্যক্তিৰ মৃত্যু উপলক্ষত।
লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা, হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী, হৰিনাথ গগৈ,
ৰোহিণীকান্ত হাতীবৰুৱা, মাণিকচন্দ্ৰ বৰুৱা, নাৰায়ণী সন্দিকৈ,
সত্যনাথ বৰা, কমলাকান্ত ভট্টাচাৰ্য আদিৰ মৃত্যু উপলক্ষত
ৰচিত সেই ইলিজি অৰ্থাৎ শোক কবিতাবোৰত কবিৰ
শোকানুভূতিৰ উপৰিও প্ৰকাশিত হৈছে সমাজ চেতনা।
লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা শীৰ্ষক শোক কবিতাটিৰ এই পংক্তিটো
কেনে আকৰ্ষণীয় চাওক :

কান্দো কান্দো মন-প্ৰাণ কান্দন ওলাই নাহে,
শোকাশ্রু উপচি পৰি, চকু-লো নিজৰি আহে!

ৰাজ-বেজ-বৰুৱাক মাৰে কোনে, সাধ্য কাৰ?
মৰিও অমৰ তেওঁ লেখনিৰে আপোনাৰ;
‘অসমীয়া ভাষা’ নাম আছোমানে জগতত,
‘কৃপাবৰ’ লক্ষ্মীনাথ অমৰ ই মৰতত।

আমি ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰিছোঁ যে অধ্যয়নশীল
কবি পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাৰ কবিতাত অসমীয়া বৈষ্ণৱ
কাব্যৰ প্ৰভাৱো পৰিলক্ষিত হয়। বৈষ্ণৱ কাব্য যিদৰে বিশ্ব-
ব্ৰহ্মাণ্ডৰ গৰাকী ঈশ্বৰৰ বন্দনাৰে আৰম্ভ হয়,
গোহাঞিবৰুৱাৰ লীলা, জুৰণি আৰু ফুলৰ চানেকি
কাব্যপুথিও তেনে বন্দনাৰে আৰম্ভ হৈছে। বৈষ্ণৱ কবিসকলে
বিশ্বাস কৰিছিল যে ঈশ্বৰৰ ইচ্ছাতহে মানুহে জীৱনত সুখ-
দুখ লাভ কৰে। ঈশ্বৰত বিশ্বাস ৰাখি, আত্ম সমৰ্পন কৰি
ভক্তি আচৰণ কৰিলে মানুহে দুখৰ বোজা আতৰাই সুখী
হ’ব পাৰে। মাধৱদেৱে নামঘোষাত লিখিছে :
নাজানোহো আৱাহন নাজানোহো বিসৰ্জন
পূজা মন্ত্ৰ নাজানো কিঞ্চিৎ ।

এতেকে পৰমেশ্বৰ দাস ভৈলো চৰণৰ
মোৰ গতি সাধিবে উচিত ॥

নামঘোষাৰ প্ৰাৰ্থনাৰ লগতে মধুসূদন দত্ত আৰু
ভোলানাথ দাসৰ অমিত্ৰাক্ষৰ ছন্দশৈলীৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত
গোহাঞিবৰুৱাই কিদৰে ‘বন্দনা’ গাইছে চাওক :
নেজানো পূজাৰ বিধি, বন্দনাৰ ৰীতি,
বীণাপাণি বাগ্‌দেবি! চৰণ তোমাৰ
কিৰূপে পূজিম হাঁয়, বন্দিম কিমতে!
বজোৱা অনন্ত কাল সঞ্জীৱনী বীণা,
গহীন জোঁকাৰে তাৰ কঁপাই বননি
সৰায় কতনা ফুল কবি-ফুলনিত!

‘লীলাকাব্য’ আত্মজীৱনীমূলক কবিতা (Auto-
biographical Poetry) পুথি। কবিয়ে তেওঁৰ
বাল্যকালৰ পৰা আৰম্ভ কৰি গাইছে জীৱনত লাভ কৰা ঘাত-
প্ৰতিঘাতৰ চিত্ৰ অংকন কৰিছে এই পুথিখনত। ‘সংসাৰ-
পাতনি’ত কবিয়ে প্ৰকাশ কৰিছে নিজৰ বাল্যকালৰ আৰু
যৌৱনকালৰ কথা—

মাতৃ-অঙ্ক শোভা কৰি, কল্পনা সঙ্গত
কটালোঁ শিশুৰ কাল; পূৰ্বসুখভাগী।
বাল্যকাল পাৰ হ’ল, বাল্যবন্ধু সতে,
হাঁহি, নাচি, কান্দি, কিবা অৰ্থশূন্যভাৱে।
যৌৱন জোৱাৰে ক্ৰমে দিলে দেখা আহি;
ব্ৰহ্মপুত্ৰ ওভতনি! হৃদয় নিজৰা
উপচি পৰিল কৰি হিয়াৰ ওপৰে;
কত ভাব কত কথা, কত উচ্চ আশা।

গোহাঞিবৰুৱা ইংৰাজী ৰোমাণ্টিক কবিতাৰ
উপৰিও সমসাময়িক বাংলা কবিতা, বিশেষকৈ ৰবীন্দ্ৰনাথ
ঠাকুৰৰ কবিতাৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হৈছিল। কলেজীয়া ছাত্ৰ
হিচাপে কলিকতাত থাকোঁতে (১৮৯০-১৮৯৩)
গোহাঞিবৰুৱা বংগৰ প্ৰখ্যাত সাহিত্যিক বংকিমচন্দ্ৰ চট্টাৰ্জী,
ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰ আদিৰ দৰ্শন লাভ কৰিছিল। ডেকা কবি
গোহাঞিবৰুৱা তেওঁলোকৰ ভাষণ শুনিবলৈ সভা-সমিতিলৈ
গৈছিল। মোৰ সোঁৱৰণীত তেওঁ লিখিছে :

“সেই সময়ত ‘বঙ্কিম বাবু’ৰ গদ্য-প্ৰবন্ধাদি আৰু ‘ৰবি বাবু’ৰ কবিতা পঢ়াত মোৰ মনত বৰকৈ ৰাপ বহিছিল; আৰু পাচলৈ সি মোৰ মূৰত এটা ৰাগি হৈ উঠিছিল। আৰু, প্ৰবীণ ঔপন্যাসিক বঙ্কিম বাবুক নিতৌ অযাচিত দৰ্শন পোৱাৰ দৰে, সেই কালৰ নবীন কবি ৰবি বাবুকো মাজে-সময়ে দেখা পাবলৈ মই ছেগ চাই ফুৰোঁ; যি সভা-সমিতি, সমাজ-মজলিচত ৰবি বাবুৰ উপস্থিতিৰ আগন্তুকৰ সম্ভেদ পাওঁ, সেই সভা-মজলিচ আদিত মই সদৌবন কাতিকৈ থৈ আগধৰি উপস্থিত হওঁগৈ।”

উল্লেখযোগ্য যে ইংৰাজী ৰোমাণ্টিক কবিতাৰ উপৰিও ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ কবিতাই তেতিয়া কলিকতাত অধ্যয়নৰত অসমীয়া ছাত্ৰসকলক বাৰুকৈয়ে আকৰ্ষণ কৰে। কেবাগৰাকী ছাত্ৰই ৰবীন্দ্ৰনাথৰ আৰ্হিলৈ কবিতা ৰচনাৰ আখৰাও চলায়। পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱা তেনে এগৰাকী ছাত্ৰ। ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ কবিতাৰ বিষয় আৰু শৈলীৰ দ্বাৰা গোহাঞিবৰুৱা কেনেদৰে প্ৰভাৱান্বিত হৈছিল তলৰ উদ্ধৃতি লৈ লক্ষ্য কৰিলে বুজা যাব।

আকাশ চেয়ে দেখি

অবকাশেৰ অন্ত নহৈ কোথাও।

দেশকালেৰ সেই সুবিপুল আনুকূল্যে

তাৰায় তাৰায় নিঃশব্দ আলাপ,

তাদেৰ দ্ৰুতবিচ্ছুৰিত আলোক-সংকেতে

তপস্বিনী নীৰবতাৰ ধ্যান কম্পমান।

(আকাশে চেয়ে দেখি, ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰ)

সহস্ৰ চকুৰে দেখা কত কি গুণি,

ফুটাব নোৱাৰি ভাব, টোকে চকু-পানী

কত কাল নীলাকাশে! আগ্নেয় কুসুম

সূৰ্য্য বুকুত লই, জ্বলে চতুৰ্গুণ।

অৰ্থভৰা হাঁহি মাৰি ফুল-কুৰঁৰীয়ে

চিপিয়াই কৰলই পুনু এৰি দিয়ে!

ৰূপহী জোনায়ে দেহি, কত প্ৰেম ভাৰ

সঙ্কেতে বুজাই ভাহে, কথাৰ অভাৱ।

সন্ধিয়াৰ ৰঙা বেলি আপুনি তপত,

বিচ্ছেদ পোৱণি ভাপ নহয় বেকত!

কুল কুল নহি বয় কত কি বিনাই,

নুবুজি নোসোধে কেৱেঁ কি তাৰ বিলায়।

(কবিতা, পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱা)

১৯৪১ চনত প্ৰকাশ পোৱা ফুলৰ চানেকি নামৰ কাব্য সংকলনটো গোহাঞিবৰুৱাই ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ নামত উছৰ্গা কৰে। তেওঁ ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ কবিতাৰ ‘চানেকি চাই’ অসমত কবিতা ৰচনা কৰে বুলি নিজে স্বীকাৰ কৰি বিনয় ভাবেৰে প্ৰকাশ কৰিছে :

কিহেৰে আদৰি তৰ যোগ্য মান ধৰোঁ?

অকণি ‘কণিকা’ আৰু ‘ক্ষণিকা’ ঠগত,

তোমাৰে চানেকি চাই ৰচা অসমত,

‘জুৰণি’ আঁজলি ধৰি দিছোঁ পাতি হিয়া,

লোৱাঁহি আসন ৰবি! জীৱন-সন্ধিয়া।

লাখ টকা ‘নবেল’ৰ বাঁটা পূৰণত

কড়া ত্ৰাণ্টি যোগ মাথোঁ এই ওলগত।

(দুই)

গোহাঞিবৰুৱাৰ দ্বিতীয়খন কাব্যগ্ৰন্থ জুৰণি প্ৰকাশ পায় ১৯০০ চনত। লীলা কাব্যৰ দৰে জুৰণিতো কবিৰ সাংসাৰিক জীৱন-অভিজ্ঞতাৰ প্ৰকাশ ঘটিছে। লীলাকাব্য হ’ল প্ৰথম পত্নী-বিয়োগ শোকত বিহ্বল কবিৰ বেদনাত স্মৃতি ৰোমণ্ঠন। জুৰণি হ’ল দ্বিতীয় পত্নীৰ সংগ-সুখত ওপজা সুখানুভূতিৰ প্ৰকাশ। জুৰণি সৃষ্টিৰ পটভূমি সম্পৰ্কে কবিয়ে আত্মজীৱনীত লিখিছে :

“আগতে সুমৰি অহা হৈছে মোৰ বৰ্তমান ভাৰ্যা জীয়ৰী কালৰে পৰা এগৰাকী ফুলতী শিপিনী। বিয়াৰ পাচত স্বতন্ত্ৰী ন-ঘৈণী হৈ মনৰ উলাহেৰে খনে খনে তঁাত লগাই লৈ তেওঁ বিধ বিধকৈ মোহলগা ফুল বাছিবৰ দেখি মোৰো আহিল কবিতা ফুল বাছিবলৈ। বছৰদিয়েকৰ আগলৈকে লেঠাৰিকৈ লগা কেইবাটাও বিষম শোক সন্তাপৰ দুখ-ভাগৰ পলুৱাই নৱদাম্পত্য অনুৰাগৰ জুৰ মলয়াত জিৰণি লওঁতে ধৰি ধৰি খোৱা কিছুমান উৰাভাৱৰ সন্তাৰেৰে দুটি চাইটিকৈ অকণি অকণি কবিতাৰ গুটিফুল বাছিবলৈ ধৰিলোঁ। তেওঁ তঁাতপাটত বহি বাছকবনীয়াকৈ কাপোৰত ফুল বাছে, মই

মোৰ সাহিত্য সেৱাৰ আসনত বহি তুলাপাতত সৰু সৰু কবিতা লিখোঁ। সেই আনন্দৰ অৰিয়া-অৰিত তেওঁৰো কেইবাখনিও সোণালী গুণাৰ জকমকীয়া সুৰুচীয়া ফুলেৰে আশী-সূতাৰ চেলং খনিয়া আৰু মুগা পাটৰ ৰিহা-মেখেলা আদি কাপোৰ বোৱা হ'ল। মোৰো চৈধ্য, বাৰ, আঠ, চাৰি আৰু দুই শৰীয়া অকণি অকণি কবিতা এশৰাই লিখা হ'ল। কবিতাখিনি কিতাপৰ আকাৰে গোটাই লৈ চাই তাক জ্বৰৰ পাচত অনুপান লোৱা জুৰণি যেন লাগিল; সেই আলমতে তাৰ নামকৰণ কৰা হ'ল 'জুৰণি'।^{১০}

জুৰণি পুথিত সংকলিত কবিতাবোৰত কবিৰ আশাবাদী মনৰ প্ৰকাশ ঘটিছে। ওপৰৰ উদ্ধৃত কবিৰ উক্তি ফাকিৰ পৰা আমি জানিলোঁ যে প্ৰথম পত্নী বিয়োগ-বেদনা বহিৰ পৰা তেওঁক দ্বিতীয় পত্নীৰ প্ৰেম আৰু সেৱাই মুক্ত কৰে আৰু কবিতা লিখিবলৈ প্ৰেৰণা যোগায়। কবিয়ে তেওঁৰ দ্বিতীয় পত্নী হীৰাৱতী দেৱীৰ প্ৰতি থকা গভীৰ প্ৰেমৰ চিন হিচাপে জুৰণি অৰ্পণ কৰে। শীৰ্ষ পৃষ্ঠাত অৰ্পণ বাণী খোদিত হয় এনেদৰে :

“মোৰ
অৰ্ধাঙ্গিনীৰ প্ৰথম অৰ্দ্ধেকৰ অকাল-বিয়োগত, বিধাতাৰ বিধান অনুসৰি,
যি দ্বিতীয় অৰ্দ্ধেকৰ মধুমিলনে জুৰণি-অনুপান-দানেৰে সন্তাপৰ
উতলা তাপ মাৰ-নিয়াইছিল,
আৰু
যি মোৰ মৌ-চাক যেন ভৰপুৰ সংসাৰৰ প্ৰসূতী হৈ
শান্তিলতাপাতেৰে মোক আৱৰি ৰাখিছে,
সেই
প্ৰিয়তমা দ্বিতীয়া ভাৰ্য্যা।
শ্ৰীমতী হীৰাৱতী দেৱীৰ
শীতলা বুকুত সন্তপ্ৰণে
“জুৰণি”
সাঁচি থোৱা হল।

ইংৰাজ কবি মেথিও আৰ্ণল্ডে (১৮২২ - ১৮৮৮) পত্নী লুচী (Frances Lucy)ৰ প্ৰতি থকা গভীৰ প্ৰেম কবিতাত প্ৰকাশ কৰিছিল এনেদৰে—

Ah, love, let us be true
To one another— for the world, which seems
To lie before us like a land of dreams,
So various, so beautiful, so new,
Hath really neither joy, nor love, nor light,
Nor certitude, nor peace, nor help for pain,
And we are here as on a darkling plain
Swept with confused alarms of struggle and
flight,
Where ignorant armies clash by night.^{১০}

সেইদৰে, কবি পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱায়ে নিজৰ সাংসাৰিক প্ৰেম এই কবিতা ফাকিত কিদৰে প্ৰকাশ কৰিছে চাওক :

সংসাৰৰ ভগা-ছিগা কৰ্কৰীয়া কথা,
নীৰস, গুটীয়া, নোহে ইটো সিটো গথা।
হিয়া-ছেপা প্ৰেমৰস, সুৰগা সমান,-
তাল, মান, সুৰ, লয়, ৰাগিণী মহান,
পঞ্চামৃতে সানি তাক কৰে সুললিত,
হলিগলি তাৰে আঁটি ইটিক সিটিত।
আখইফুটীয়া কথা আবেগত পমি,
নিছিগা ধাৰেৰে বয় পঞ্চম ৰাগিণী;
হৃদয় নিজৰা ফুটি বই অহা জুৰি,
ৰাজত কোবাল নই ক্ষুদ্ৰ এৰি এৰি।
নিৰগুণ নিৰাকাৰ পূৰ্ণব্ৰহ্ম নাম,
ভকতি সোঁতত ভাহে এৰি পূন্য ধাম।

(গীত, জুৰণি)

গোহাঞিবৰুৱা অসমীয়া ৰোমাণ্টিক কবিতাৰ প্ৰথম পৰ্বৰ কবি। উল্লেখযোগ্য যে ১৮৮৯ চনত প্ৰকাশ পোৱা জোনাকী আলোচনীৰ জৰিয়তে উদ্ভৱ হোৱা অসমীয়া ৰোমাণ্টিক কবিতাৰ প্ৰথম পৰ্বৰ আন উল্লেখযোগ্য কবিসকল হ'ল কমলাকান্ত ভট্টাচাৰ্য, চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালা, লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা আৰু হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী। তেতিয়া এই ডেকা কবিসকলে জাতীয় দায়িত্ব হিচাপেই সাহিত্য সাধনাত নিমগ্ন হৈছিল। নিশকতীয়া হৈ পৰা সমসাময়িক অসমীয়া সাহিত্যৰ ভঁৰাল চহকী কৰিবলৈ তেওঁলোক উঠি-পৰি লাগিছিল। ইজনে আনজনৰ ৰচনা আগহেৰে পঢ়িছিল আৰু

সেই বিষয়ে আলোচনা আৰু মন্তব্যও কৰিছিল। অৱশ্যে মহা প্ৰতিভাধৰ বেজবৰুৱাৰ মন্তব্যই বিশেষ গুৰুত্ব লাভ কৰিছিল। সেইবাবে গোহাঞিবৰুৱাই জুৰণিৰ শীৰ্ষ পৃষ্ঠাতে বেজবৰুৱাৰ ‘মন্তব্য’ উদ্ধৃত কৰিছিল। জুৰণিৰ ভাব-ভাষা আৰু শৈলী সম্পৰ্কে লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই কাব্যিক ভাষাত লিখিছিল :

“গোহাঞি বৰুৱাৰ এইটি মউ-চাক। অসমীয়াই ইয়াৰপৰা আনন্দেৰে মৌ পান কৰক। গোহাঞি বৰুৱাৰ ভাষা বিতোপন; পাঠ সুশোভন; ব্যাখ্যা সুগম; প্ৰণালী সুঠাম।”^{১১}

পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱাৰ তৃতীয়খন কাব্য সংকলন ফুলৰ চানেকি প্ৰকাশ পায় ১৯৪১ চনত। কবিৰ বয়স তেতিয়া ৭০ বছৰ। ই কবিৰ স্ব-নিৰ্বাচিত কবিতাৰ সংকলন। এই পুথিত অন্তৰ্ভুক্ত হৈছে ইতিপূৰ্বে প্ৰকাশিত পুথিৰ পৰা নিৰ্বাচন কৰা দুকুৰি কবিতা। প্ৰাক্ স্বৰাজ কালত অসমীয়া ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ পাঠ্যপুথিৰ অভাৱ হৈছিল। সেই অভাৱ দূৰ কৰাৰ মানসেৰে “পাঠ্যপুথিৰ কাৰণে সেই ‘চানেকি’ আগ বঢ়াবৰ মনেৰে, মূল চানেকিৰ পৰা কিছুমান বিশিষ্ট কবিতা-ফুল বাছি” এই সংকলনটো প্ৰকাশ কৰে। গ্ৰন্থখন কবিয়ে উছৰ্গা কৰে ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ নামত। ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ প্ৰতিভাত আলোকপাত কৰি কবিয়ে লিখিছে :

কবীন্দ্ৰ ৰবীন্দ্ৰ আজি অমৰ সভাত,
‘বাল্মীকি প্ৰতিভা’ প্ৰভা প্ৰকাশি ধৰাত,
কালিদাস-পূজাভাগ সন্তোষি সান্ধাতে,
পুষ্প-অৰ্ঘ্য ভাৰতৰ লভি অযাচিত্তে;
সাদৰৰ ‘ৰবি বাবু’-ভাৰতবিদিত
প্ৰতিভ প্ৰভাৰ গুণে পৃথিৱী-পূজিত;
‘সুমেৰু কুমেৰু’ চুঁচি ‘কণক অচল’
‘স্তন’ ৰত্ন যৌৱনত কৰিলা দখল।

(উছৰ্গা, ফুলৰ চানেকি)

ৰোমাণ্টিক যুগৰ কবি হ’লেও গোহাঞিবৰুৱা অসমীয়া গ্ৰন্থপদী কাব্যশৈলীৰ প্ৰভাৱৰ পৰা সম্পূৰ্ণ ৰূপে মুক্ত হ’ব পৰা নাছিল। সেইবাবেই গ্ৰন্থপদী কাব্যৰ দৰে তেওঁৰ কাব্যপুথিও ঈশ্বৰ বন্দনাৰে আৰম্ভ হয়। শব্দসজ্জাৰ ক্ষেত্ৰতো অসমীয়া গ্ৰন্থপদী কাব্যধাৰাৰ অন্তিম স্তৰৰ কবি ৰমাকান্ত চৌধুৰী আৰু ভোলানাথ দাসৰ প্ৰভাৱ স্পষ্ট।

গোহাঞিবৰুৱাই অমিত্ৰাক্ষৰ ছন্দৰ প্ৰয়োগ কিদৰে কৰিছে চাওক :

সমাপন শুভকাৰ্য্য। দিন তিনি পাচে
ৰঙপুৰী বহাঘৰ এৰি দিহাদিহি,
পিতৃ-মাতৃ চৰণত লভিলোঁ আশীষ।
উলটিলোঁ প্ৰিয়া স’তে পৰ্বত উদ্দেশ্য,
ৰাজকাৰ্য্য য’ত। বাটৰুৱা দিন চাৰি
জ্যেষ্ঠাৰ সঙ্গত। নাছিল ভাবনা মোৰ
পথ-সম্বলৰ, সহোদৰা যতনত।

(ওলটা যাত্ৰা, লীলা)

(তিনি)

ৰোমাণ্টিক কাব্য-ভাৱনাত নিমগ্ন গোহাঞিবৰুৱা প্ৰকৃতিৰ বৈচিত্ৰ্যময় ৰূপ-ৰসৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত হৈছিল। হাবি-বননি, পাহাৰ-ভৈয়াম, নদ-নদী পৰিৱেশিত অসমৰ মনোমোহা কিন্তু খেয়ালি প্ৰকৃতিৰ চিত্ৰ কবিয়ে সুন্দৰকৈ অংকন কৰিছে। মলয়া বতাহে মন-প্ৰাণ জুৰ পেলাই মনলৈ শান্তি আনে, আনহাতে, সূৰ্যৰ প্ৰখৰ তাপে অশান্তি বিয়পায়। বৈচিত্ৰ্যময়ী প্ৰকৃতি হঠাতে শান্ত, হঠাতে অশান্ত। মানুহে এই ৰূপ দেখি মুগ্ধহে হ’ব পাৰে, তাৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ বুজিব নোৱাৰে।

শান্তিৰ মলয়া বলি প্ৰাণ জুৰ কৰে,
শীতল বৰণে তাৰ জগত সামৰে;
অশান্তি ৰদৰ তাপ লাগিলে হিয়াত,
চাটিফুটি মন-প্ৰাণ, নাই তত গাত;
মানৰ হিয়াত এনে প্ৰতিবিম্ব কাৰ,
নাচে কোন দাপোণত মহিমা অপাৰ?

দেখি ৰূপ আপোনাৰ মজে মুগ্ধ নৰ,
নকৰে অকণি মন ৰূপ দাপোনাৰ!
ভাবুক কবিয়ে চকু ঘনে পিৰিকাই,
ছয়াটিৰ আদি ৰূপ দিয়ে উদিয়াই;
অনুকৃতি ভিন ৰূপে নৰ-প্ৰকৃতিৰ,
আদি আৰ্হি স’তে মিলে বাজত সৃষ্টিৰ।

ক্ষণে জুৰ, ক্ষণে ঘোৰ, ক্ষণ্তেকে প্ৰলয়,
নোপোৱা বিমুগ্ধ নৰে প্ৰকৃতি আশই।

(প্ৰকৃতি, জুৰণি)

লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ দৰে পদ্মনাথ
গোহাঞিবৰুৱাইও নিৰাশা ভেদ কৰি আশাক আদৰণি
জনায়ে। সাংসাৰিক দুখ-যন্ত্ৰণাই কবিক কেতিয়াবা ৰোমাণ্টিক
নিৰানন্দত দুবালেও সি সাময়িকহে। প্ৰবল মানসিক শক্তিৰ
অধিকাৰী কবি তাৰ পৰা সোনকালেই মুক্ত হৈ আনন্দৰ
ছবি আকে। তেওঁ লক্ষ্য কৰে— চাৰিওফালে প্ৰকৃতিয়ে মৌ
বৰষিছে। মলয়া বলিছে, ফুল ফুলিছে, পখিলা উৰিছে,
চৰাইয়ে গীত গাইছে। ইংলেণ্ডৰ হৃদৰ পাৰত মৃদু বতাহত
হালি-জালি ফুলি থকা অসংখ্য ডেফোদিল ফুল দেখি
কবি ওৱাৰ্ডচৱৰ্থে বিমোহিত হৈ লিখিছিল—

Ten thousand saw I at a glance,
Tossing their heads in sprightly dance.

The waves beside them danced, but they
Out-did the sparkling waves in glee.
A poet could not but be gay,
In such a jocund company.
I gazed—and gazed—but little thought
What wealth the show to me had brought.^{১২}

জীৱিকাৰ তাৰণাত সম্বলপুৰৰ গহীন বননিত ঘূৰা-
ফুৰাৰ অভিজ্ঞতা থকা লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাই বনত ঘাঁহ
খাই চৰি ফুৰা হৰিণা পোৱালীৰ শৰীৰত লক্ষ্য কৰিছিল
প্ৰকৃতিৰ অপৰূপ সৌন্দৰ্য। সেই সৌন্দৰ্যই কবিক ভ্ৰমত
পেলাইছিল— সেয়া হৰিণা পোৱালী নহয়, স্বয়ং বননিৰ
সৌন্দৰ্যহে!

কোনে কয় সিটি হৰিণা পোৱালী ?
ইমান চেতনা নাই!
বনৰ সৌন্দৰ্যই ৰূপ ধৰি আহি
দেওদি দুৱৰি খায়।^{১৩}

প্ৰকৃতিৰ মনোমোহা ৰূপ-ৰসে কবি পদ্মনাথ

গোহাঞিবৰুৱাকো আনন্দিত কৰিছে— ‘ঈশ্বৰ-মহিমা-
লীলা’ অতিকৈ মহান। এই মহান লীলাই কবিক প্ৰিয়তমা
পত্নী লীলা দেৱীৰ মৃত্যু-শোক-বহিৰ পৰা মুক্ত কৰিছে।
মানৱী লীলাই তেওঁক শোক-সাগৰত দুবালে, কিন্তু প্ৰকৃতি
লীলাই তেওঁক তাৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰিলে। ঈশ্বৰ বিশ্বাসী
কবিয়ে প্ৰকৃতিৰ ৰূপ-ৰস কিদৰে তুলি ধৰিছে চাওক :

প্ৰকৃতি হিয়াত অহ, কত ৰাজ্য ঘূৰে;
পাকে পাকে তুলি তাৰ মনমোহা ভাগ!
কল্পনা-ৰথত চৰি চাওঁ প্ৰাণ ভৰি।
প্ৰকৃতে পৰিল য়েৰে মানৱী চকুত,
মনেপতা মনমোহা, প্ৰকৃত পৰ্বত,
জীৱন পথত মোৰ, উদ্দেশ্য গতিত;
কি যে ভাব, বৰ্ণনা অতীত, বিৰিঙ্গিল
হৃদয় তলিত! সেই ক্ষণ হস্তে হাঁয়,
উথলিল হৃদয়ত কি যে এটি ভাব,
আতিকৈ মহান; সৃষ্টিৰ মাহাত্ম্য তাত
উঠিল উথলি।

(সৰ্গ, লীলা)

‘জীৱিকাৰ কাৰণে’ শিক্ষকৰ চাকৰি কৰিবলৈ
নাগালেণ্ডৰ কহিমালৈ কবি গ’ল। বেজবৰুৱাক সম্বলপুৰৰ
প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্যই আকৰ্ষিত কৰাৰ দৰে গোহাঞিবৰুৱাক
নগা পাহাৰৰ সৌন্দৰ্যই আকৰ্ষিত কৰিছে। পাহাৰৰ ‘অমৃত
সমান’ সৌন্দৰ্যই আকৰ্ষিত কৰি তেওঁৰ কবিপ্ৰাণ জাগ্ৰত
কৰিছে। বন, হৰিণা, নিজৰা, পানী, ফল-মূল, উচ্চ বিৰিখ,
সূৰ্যৰ হেঙুলি আভা আদিয়ে কবিমন আকৰ্ষণ কৰিছে। তেওঁ
সেই আকৰ্ষণ কেনে মনোৰমভাৱে প্ৰকাশ কৰিছে চাওক :
বনৰ হৰিণা সতে সৰল প্ৰাণেৰে,
সমানে বিহাৰ কৰে বিজান প্ৰকৃতি।
নিজৰানিস্ত নীৰ, অমৃত সমান,
সুখ-খাদ্য ফল-মূল, প্ৰকৃতি-বিভৰ,
দুয়োৰে সমান ভাগী, দুয়ো বনচৰ।
গভীৰ গহুৰ ভেদি অত্যাচ্চ বিৰিখে
সমথল সমানত হই একাকাৰ,
ধৰে শোভা বিতোপন আবেলি বেলিকা
হেঙ্গুলি ৰহণে য়েৰে তিব্বিৰ্ কৰি

শোভে শীতল পাটীটি, চৈচনি বুকুৰে
ইচ্ছা হয় লভোঁ শান্তি ক্ষন্তেক বাগৰি,
অতৃপ্ত সুখৰ ভোগ ভোগোঁ প্ৰাণভৰি।

(সৰ্গ- ৬, প্ৰকৃতি বিভৱ, লীলা)

আধুনিক সাহিত্যৰ উপৰিও গোহাঞিবৰুৱাই
অসমীয়া বৈষ্ণৱ সাহিত্যও মনোযোগেৰে অধ্যয়ন কৰে।
তেওঁ শ্ৰীকৃষ্ণ নামৰ গ্ৰন্থ এখনো ৰচনা কৰে। আধুনিক
ইংৰাজী শিক্ষাৰে শিক্ষিত কবি লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ দৰে
তেওঁৰো কবি-মানসত যেন কৃষ্ণভক্তি ধাৰা এটি দেখা-
নেদেখা ৰূপত প্ৰবাহিত হৈ আছিল। সেইবাবে তেওঁৰ কিছু
সংখ্যক কবিতাত বৈষ্ণৱ দৰ্শনৰো উপস্থিতি অনুভূত হয়।
জুৰণিত সংকলিত বাঁহী, গীত, ব্ৰহ্মপুত্ৰ, নেদেখা-জন আৰু
লীলাত সংকলিত মিলন-মহত্ব, সৃষ্টি-পাতনি আদি কবিতা
পঢ়িলে এই ধাৰণা গঢ় হয়।

অসমীয়া ৰোমাণ্টিক কাব্যধাৰাৰ প্ৰথম পৰ্বৰ কবি
হিচাপে পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱা এগৰাকী সফল কবি।
তেওঁৰ কবিতাত ভাৱ,ভাষা, ছন্দ আৰু অলংকাৰৰ সু-সমন্বয়
সাধন হৈছে। জোনাকী যুগৰ ত্ৰিমূৰ্তিৰ দৰে
গোহাঞিবৰুৱায়ে সাহিত্য সাধনা কৰিছিল জাতীয় দায়িত্ব
ৰূপে বিবেচনা কৰি। সেই বাবে কবিতা ৰচনা কাৰ্য এক
পৰিত্ৰ কাৰ্য হিচাপে গ্ৰহণ কৰিছিল। অসমীয়া ভাষাত দখল
আছিল কাৰণে তেওঁৰ শব্দসজ্জা ৰসোত্তীৰ্ণ হৈছিল।

প্ৰসংগ টোকা :

১। Poetry is the spontaneous overflow
of powerful feelings. it takes its origin from
emotion recollected in tranquillity.

২। Having thus explained a few of the rea-
sons why I have written in verse, and why I
have chosen subjects from common life, and
endeavoured to bring my language near to
the real language of men, if I have been too
minute in pleading my own cause, I have at
the same time been treating a subject of gen-
eral interest, and it is for this reason that I

request the Reader's permission to add a few
words with reference solely to these particu-
lar poems, and to some defects which will
probably be found in them.

৩। মোৰ সোঁৱৰণী, দ্বিতীয় প্ৰকাশ, অসম প্ৰকাশন পৰিষদ,
১৯৮৭, পৃ ১২১

৪। মোৰ সোঁৱৰণী, পৃ ২৮

৫। IN MEMORIAM A.H.H., Alfred Lord
Tennyson

৬। প্ৰাণৰ জিতেন, বিৰহিণী বিলাপ কাব্য, ৰচনা কাল- ১৯১২

৭। মোৰ সোঁৱৰণী, পৃ ১২১-১২২

৮। মোৰ সোঁৱৰণী, পৃ ২৯-৩০

৯। মোৰ সোঁৱৰণী, পৃ ১৩৪

১০। 'Let us be true' / Matthew Arnold

১১। জুৰণি, দ্বিতীয় তাঙৰণ, ১৯৩৮

১২। Daffodils/ Wordsworth

১৩। ভ্ৰম, লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা